# DESPRE LEXICUL ARHAIC ÎN ROMANUL ISTORIC AL LUI MIHAIL SADOVEANU

DE

ANA PETRESCU

Încă de la primele sale începuturi literare, maestrul Mihail Sadoveanu, a cărui operă reprezintă astăzi o culme a creației noastre literare, s-a impus cititorilor săi ca un remarcabil cunoscător al limbii noastre sub aspectele ei cele mai variate.

Suflet deschis aspirațiilor înaintate, maestrul Sadoveanu s-a înrădăcinat puternic în tradițiile progresiste ale poporului nostru, atît printr-un îndelungat contact direct cu oamenii simpli, cît și printr-o lectură foarte bogată și variată. Monumentala sa operă literară, consacrată iubirii poporului, a înmlădiat limba noastră sporind posibilitatea ei de comunicare și de evocare a bogatei experiențe de viață și luptă a poporului nostru.

Una dintre preocupările majore care deține un loc important în creația literară a maestrului Sadoveanu a fost evocarea trecutului istoric al poporului nostru. Dar aceasta nu l-a sustras de la dezbaterea problemelor actuale de pe tărîmul vieții politice și culturale. Trecutul nu a însemnat pentru povestitor un divertisment sau un refugiu, ci un mijloc de a studia procesul iobăgizării țărănimii libere, de a zugrăvi cu căldură dîrzenia și răzvrătirea răzeșilor împotriva «dăbilarilor».

Dragostea de popor a dat naștere minunatelor romane ca: «Frații Jderi», «Zodia Cancerului», «Nicoară Potcoavă» etc.

Mihail Sadoveanu, cu drept cuvînt, este socotit întemeietorul romanului istoric la noi.

Una dintre caracteristicile povestirilor istorice este și folosirea elementelor arhaice de limbă. Prezența arhaismelor în romanele sale istorice este justificată de necesitatea de a zugrăvi anumite realități istorice.



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

Jefuiți și secătuiți de turci, moldovenii nu-și pleacă cu resemnare grumazul sub jug, ci hotărîți și dîrji se înarmează și luptă. Nu sînt singuri în războaie. Vitejii zaporojeni sînt alături de ei. Acolo, în bătaia *balimezului* și *săneților* se întărește prietenia de arme între poporul rus și cel romîn.

Cuvintele de origine slavă, luate din domeniul vieții militare ca: *atămani pleați, sotnie, pîlc*, vorbesc cu prisosință de acest adevăr.

Înțelesul cuvintelor de origine turcă, țesute în structura romanelor istorice, dezvăluiesc natura relațiilor țărilor romînești cu imperiul otoman. Poporul se răzvrătea împotriva *dăbilarilor* care strîngeau *dabile*, iar domnul, stăpînind cu *topuzul* și cu cele două *tuiuri*, trimitea *peșcheș* și *mucarea* adică înnoirea domniei la Poartă, spre a nu fi *mazilit* sau spre a nu fi descăpățînat de *gealat*.

O serie de cuvinte turcești ca: *agarlîc, beglerbei, ceauș, seraschier* sînt întrebuințate de autor cu toate că ele nu au pătruns niciodată în limba poporului; au avut doar un uz efemer și restrîns. Cuvinte ca: *ceam* «luntre mare», *icioglan* «copil de casă», *hadîm, eunuc*, femei cu *feregele* și *iașmacuri*, gravii *osmanlîi* cu turban, *orta* «regiment de ieniceri», sînt străine lexicului limbii romîne. Autorul, ținînd seama de acest fapt, nu le întrebuințează decît atunci cînd acțiunea se desfășoară la Bizanț.

Este vizibil că numărul cuvintelor de origine turcă crește în mod considerabil cînd faptele se petrec în imperiul otoman. Același procedeu al localizării acțiunii cu ajutorul lexicului, îl constatăm în întrebuințarea expresiei *mănăstioară de ceamur* folosită pentru a arăta că acțiunea se petrece prin părțile tătărăști. Pentru prezentarea aceleiași idei, cînd acțiunea nu se mai petrece în fața noastră ci este povestită de autor, apare cuvîntul sinonim *glod*, în formularea: *bisericuță umilită, zidită din glod*. Cuvîntul *ceamur* «glod» mai apare și în expresia *căsuță joasă de ceamur* care se găsește în *aul* «sat tătărăsc».

Cînd întîmplările povestite au loc la un anumit popor, scriitorul folosește pentru denumirea anumitor obiecte termeni împrumutați din limba poporului respectiv, însă îi însoțește cu o descriere amănunțită a obiectului. De exemplu: tătarii mănîncă *chebap* și în «Nunta Domniței Ruxandra» Bogdănuț explică sensul exact al cuvîntului: «Jarul tremura în sclipiri și friptura de berbec, cu coada grasă, sfîrîia, împrăștiind o fumegare plăcută». Este de remarcat că cuvîntul *chebap* nu apare decît atunci cînd eroul principal se află pe teritoriul locuit de tătari. Cazacii mănîncă *șașlîc*, dar și *gurut*. Ca și cuvîntul *chebap*, cuvîntul *gurut* apare în dialog, și modul pregătitului este descris pe larg:

«Hrana de la pămînteni nu ne trebuie. Avem hrana noastră, la căruțe (vorbește un cazac), slănină și pastramă, pesmet și *gurut*. Am văzut și învățat *gurutul* de la mongoli: făină de hrișcă și grîu plămădite cu brînză, lapte și ouă, aluatul subțiat cu sucitorul și tăiat în tocmagi mărunți, uscat la cuptorul nostru și al verii. Dintr-o măsură de *gurut*, muiat și amestecat cu apă clocotită, se face zeama cea mai prielnică».



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

Nu numai relaţiile cu diferite popoare, dar şi cele sociale sînt dezvăluite cu ajutorul arhaismelor. Acţiunea romanelor istorice ale lui Mihail Sadoveanu are loc în orînduirea feudală. Clasele sociale aflate în relaţii antagoniste, erau boierii şi iobagii, alături de care se aflau şi ţăranii liberi, dar numărul lor scădea cu rapiditate, fiind deposedaţi de către boieri de *ocina* pe care o moşteneau de la părinţi; în felul acesta ei treceau în rîndul iobagilor. Uneori răzeşii se *rocoşeau* « se răsculau » împotriva boierilor; alteori veneau la *scaunul de judecată*, « pentru înfăţişarea sorocită la luminatul divan », aducînd în tăşti de piele *îndreptări* şi mărturii, *urice* şi *ispisoace*.

Prezenţa în cuprinsul romanelor istorice a cuvintelor: *armaş*, *cupar*, *dregător*, *logofăt*, *medelnicer*, *postelnic*, *spătar*, *stolnic* este justificată prin nevoia scriitorului de a reda într-un mod concis anumite stări de lucruri şi fapte din trecut. Înglobîndu-se pe deplin în context, ele nu distonează cu atmosfera generală a operei. Deşi sînt întrebuinţate ca elemente documentare, fiind strîns legate de instituţiile epocii descrise, ele au totuşi o funcţie artistică evidentă. Dau nota arhaică necesară subiectului prezentat.

Meritul lui Sadoveanu este că a păstrat măsura cuvenită şi le-a folosit cu prudenţă. Aceasta constituie marca personală pe care maestrul Sadoveanu o aplică acestui procedeu mai vechi şi este în măsură să ne facă a înţelege mai bine puternica lui originalitate.

Pentru uşurarea înţelegerii sensului acestor arhaisme, Sadoveanu a încercat să le explice înţelesul, fie sub formă de paranteză, fie prin descrierea funcţiei obiectului sau slujitorului respectiv.

De exemplu: « ca *spătar*, se va îngriji de arme şi cai pentru oamenii de la Moldova... ca *postelnic*, va umbla unde va fi de trebuinţă » (« Nicoară Potcoavă », pag. 233); sau: « iar bătrînul nostru Petrea fi-va *armaş-mare* — ţinînd asupra vinovaţilor paloşul judecăţii » (« Nicoară Potcoavă »). Explicaţia dată de autor, pe cît este de exactă şi de completă, pe atît este de bine plasată în structura frazei.

Arhaismele evocă obiceiurile de odinioară de la curtea domnească: « La ospăţ, *stolnicul* punea înaintea lui vodă vasul de argint cu felul de mîncare rînduit, ridicînd capacul şi cu lingura lui gusta în văzul tuturor. De asemenea, *cuparul*, dregînd, *sorbea credinţa* din cupa aurită, şi pe urmă o aşeza înaintea stăpînului său ». Îndată după ce vodă gusta din vin a treia oară, la al treilea rînd de mîncări, *meterhaneaua* ţarigrădeană începea să cînte. Sub ferestre, *pehlivanii* « măscărici » în « straie galbene » se arătau cu felurite meşteşuguri minunate, iar boierii, făcînd *temenele* se aşezau în jurul domnului, după cum scrie pe *izvod* şi sorbeau cafeaua din *felingene* cu *zaraf*. De sărbători, domnul se suia, împreună cu doamna, în *rădvanul* tras de armăsari împodobiţi cu *tacîmuri* şi cu mare *pohfală* coborau la Trei Sfetite ».

Unele cuvinte de origine turcă ne indică înrîurirea pe care au exercitat-o turcii asupra obiceiurilor boierilor noştri. Spre a preciza că moravurile curţii



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

erau luate de la turci, Sadoveanu recurge la un procedeu simplu dar semnificativ, punînd alături de cuvîntul *tacîmuri* atributul *turcești*. În general, moda timpului este pusă în lumină de autor cu ajutorul cuvintelor de origine turcă, demonstrînd în acest fel că moda este impusă de clasa dominantă, influențată în acel timp de turci. Îmbrăcămintea boierilor și a domnitorului era o imitație fidelă a celei turcești. Purtau *cepchene*, sau haină de brocat cu *ceaprazuri*, în spate aveau *cabaniță*, iar în cap *cucă* cu întreit *surguciu*.

O dată cu slăbirea dominației turcești, au dispărut din jargonul clasei dominante cuvintele care denumeau obiecte vestimentare. Dar nu numai cuvintele din această categorie au dispărut, ci și cele care denumeau obiecte și acțiuni legate exclusiv de relațiile de producție feudale: *ocină*, *dabilă* etc.

Cuvintele care denumeau obiecte tehnice au dispărut din bagajul lexical al limbii, o dată cu ieșirea din uz a obiectului. Datorită dezvoltării continue a formelor de viață socială, unele obiecte sînt depășite de altele mai perfecționate. Astfel: locul *săneții* a fost luat de cuvîntul *pușcă*, cel al *balimezului*, al *sacalușului* și al *pivei* — de cuvîntul *tun*. Cuvîntul *pușcă* exista în limba secolului al XVI-lea, însă cu sensul de *tun*.

Deși cuvîntul *săneață* a dispărut din vocabularul limbii romîne, totuși cititorul romanelor istorice îi descifrează înțelesul din context. « A scos șapte țevi lungi cu condace, și pădurarii s-au mirat, socotindu-le trîmbițe de buciumat. Însă nu erau trîmbițe. Ce-or fi — căci acei oșteni le înfundă cu cărbune! Să fie acel cărbune iarbă de pușcă? Or fi aceste buciume, *sănețele* despre care se vorbește că le poartă de o vreme ienicerii sultanului?» (urmează descrierea vînătoarei de porci sălbatici, și apoi revine): « au bătut din crăcăni *sănețele*, stîrnind duruiri de tunete și spăimîntînd singurătățile și oamenii din acele singurătăți » (« Nicoară Potcoavă », pag. 79).

Explicația vine pe nesimțite; Sadoveanu, procedînd ca un adevărat artist, recurge la descrierea sumară a obiectului: că are *condace*, că forma este asemănătoare unor *trîmbiți* — obiect cunoscut deja de oameni — « că oamenii le înfundă cu cărbune ».

Cu măiestrie evocă și uimirea țăranilor trezită de noutatea obiectului. Procedeul este cel al folosirii propozițiilor scurte. Sub forma unei întrebări, povestitorul Sadoveanu dezvăluie și locul proveniență lor: « or fi acele buciume, sănețele despre care se vorbește că le poartă de o vreme ienicerii sultanului?» Răspunsul tuturor întrebărilor vine ceva mai tîrziu, prin acțiunea directă a sănețelor denumite de autor, în fraza următoare: « Au bătut din crăcăni *sănețele* ».

Amploarea explicației unui cuvînt variază în funcție de gradul de cultură sau de ocupația personajelor care vin în contact direct cu obiectul discutat.

Cînd *săneață* apare în vorbirea țăranilor, autorul — sub forma unei ușoare descrieri — îi definește conținutul. Lucrurile nu stau la fel cînd *săneață* este pus în acțiunile săvîrșite de Abatele de Marenne din « Zodia cancerului ».



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

Deoarece lui Marenne îi este familiar acest obiect, autorul trece peste reţinînd doar aprecierea abatelui pentru progresul constatat la oameni de primitivi. « În spate, cu sănețe lungi, lucru pe care abatele de Marenne să-l preţuiască precum se cuvine » (« Zodia cancerului », pag. 11).

Tendinţa explicativă a autorului recurge la procedee stilistice variate subtile spre a lămuri tangenţial cuvîntul necunoscut.

Sadoveanu, ocupîndu-se în paginile romanelor sale de trecutul de luptă al poporului nostru, nu a făcut numai operă de artist, ci şi de reconstituire istoriei. La baza creaţiilor sale stă studiul trecutului din cronici şi documente. Cercetarea atentă a istoriei i-a înlesnit posibilitatea întrebuinţării exacte termenilor tehnici. Astfel, referindu-se la unităţile militare, precizează că Ştefan cel Mare a alcătuit o *oaste de ţară*, din *straguri de răzeşi*, şi o *oaste de strînsură* compusă din *lefegii*, « armată de război cu arme grele adică *panţiri*. Pîlcurile sau *stragurile* erau comandate fie de *căpitani*, fie de *pîrcălabi* sau *hotnogi*. Oastea tătarilor era alcătuită din *tabunuri*, care zvîrleau *ceambulul de pradă*. Cînd detaşamentele erau formate din polonezi, ele se numeau *pogheazuri*. Capii oştilor poloneze, se numeau *rohmiştri*, iar în armată intrau *joimiri* « mercenari ». Cuvîntul *sotnie* apare numai referitor la armata zaporojenilor « sotnie de zaporojeni ». *Urdiile* sau *ordiile* turceşti erau formate din *bulucuri:* « la strigătele de război, beii au răspuns numaidecît, înturnînd *bulucurile* ». De la cuvîntul *buluc* — companie de vreo sută de soldaţi (explicat de dicţionar) — s-a format verbul *a buluci*, cu sensul asemănător de « a se concentra », « a se strînge în rînduri », « a năvăli », « a se îngrămădi ».

« Era *bulucită* multă slujitorime »; sau « toate grămezile lui de oşteau *bulucite* pe coastă ».

Cuvîntul *husar*, « soldat în cavaleria ungurească », a dispărut din graiul moldovenilor, dar se păstrează în acel al ardelenilor, deoarece unii din ei au făcut armata la unguri, şi deci termenul fiind însuşit din experienţă, dispare mai greu.

Tot din domeniul vieţii militare au dispărut cuvintele *dobîndă* şi *pleată* cu sensul de « pradă de război ». Aceste cuvinte apar destul de des în opere cu caracter istoric a lui Mihail Sadoveanu: « ... hotărîre cu robiri şi cu *pleată* în două vorbe »; sau în « Nicoară Potcoavă »: « (Ismailitienii) nu beau vin ca să-şi aibă mintea limpede, cînd cîştigă cu sabia haraciurile şi plocoanele sultanului, precum şi *dobînzile* de război ». Cuvîntul dobîndă există în momentul de faţă în limbă, dar cu alt sens.

Din aceeaşi categorie a cuvintelor dispărute din domeniul vieţii militare fac parte şi verbele: « *a oşti* şi *a voinici* », « a purta război ». Sînt folosite de autor în cuprinsul dialogurilor, spre a reda vorbirea uşor arhaizantă a eroilor. « — După cum am *voinicit* pe socoteala mea », sau « — La Jiliştea şi la Catlabuga şi în alte părţi unde *ne-am oştit* noi, răzeşii Locusteni, sub mîna lui vodă Ioan ».

Deşi sensul verbului *a oşti*, chiar şi pentru cititorul neiniţiat în problemele lingvistice, este clar, prin asemănarea cu termenul modern « oaste », totuşi



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

autorul preocupat de dorința explicativă, dă în cuprinsul aceluiași alineat expresiile sinonime *ne-am oștit* și *am fost la oaste*. « — Și dacă te duci să pregătești altă oaste, primește-ne și pe noi... Și noi care am mai fost la oaste ».

Tot în categoria termenilor tehnici care au dispărut intră și numirile de monede: *grivnă*, *irmilic*, *florin*, *zlot*, *ughiu*. Aceste cuvinte sînt folosite de autor nu pentru savoarea parfumului arhaic, și nici spre a ne impresiona cu mulțimea cunoștințelor sale, ci pentru respectarea realităților obiective din epoca prezentată.

Cuvintele vechi, pe lîngă valoarea lor documentară, mai au și un rol stilistic bine conturat, acela de a tipiza stările sociale și formele exploatării feudale. De aceea, arhaismele nu apar niciodată într-un pasaj pictural. Fenomenele naturii, supunîndu-se mai greu schimbărilor din decursul vremurilor, decît cele sociale, pot fi prezentate cu ajutorul elementelor lexicale luate din vorbirea de azi a poporului. Exemple demonstrative în acest sens sînt numeroase în romanele lui Sadoveanu cu subiect istoric. Amintim doar pe acesta: « Soarele de primăvară pîrjolise cu putere, iar subt streașina codrului căldura prindea a se potoli. La dreapta și la stînga se înălțau fagi uriași care deasupra își împreunau cununile, într-o pace de biserică. Lumina tremura printre trunchiuri ca umbrele schițelor unei roți. Granguri galbeni speriați săltau din țihlișuri; se auzea mai încolo frîntura lor de cîntec fluierat » (« Nicoară Potcoavă », pag. 22).

Cu multă subtilitate sînt folosite de autor apelativele arhaice. Astfel Alecuț Ruset, pentru slujitorii săi este *stăpîne* și *Măria-Ta*. Domnița Catrina și cei de la curte îi spun *beizade*, cuvînt de origine turcă. Abatele de Marenne, reprezentantul culturii apusene, în primele momente ale cunoștinței, îl numește *domnule Ruset*. În timpul călătoriei însă, stăpînit de ideea că prietenul său este fiu de domn, i se adresează cu apelativul *prințule*.

Petru Gînj (din « Nicoară Potcoavă ») este cînd *sotnicul Petrea*, cînd *căpitanul Ginj*, cînd *unchieșul Petrea*, după rolul pe care-l are în decursul acțiunii sau după raporturile dintre el și cel care i se adresează. Astfel, pentru Nicoară Potcoavă, este *unchieșul Petrea*, pentru presvitera Olimbiada, care-l cunoștea de cînd se afla la Ștefan-vodă Lăcustă și era mai marele curții în Cetatea Sucevii, este *căpitanul Petrea*. În vorbirea autorului, Petru Gînj este denumit *unchieșul* Petrea, avînd în vedere vîrsta personajului în raport cu ceilalți eroi. Dar mai este numit și *sotnicul* Petrea, după rolul jucat în desfășurarea întîmplărilor. Cuvîntul *sotnic* în cazul de față are sensul de « străjer ». Sensul reiese din următoarea descriere: « Noaptea aceea și-au însemnat-o în mintea lor trei ființe: Ștefăniță vodă, jupîneasa Calomfira și *sotnicul* Petrea, care era de strajă cu paloșul la ușa măriei sale » (« Nicoară Potcoavă », pag. 66). Pentru a distanța în timp întîmplările de atunci, autorul intervine imediat. « Bătrînul Gînj s-a cutremurat de amintiri ». Substantivizarea atributului *bătrîn* și situarea lui la începutul frazei, accentuează valoarea stilistică a acestui cuvînt.

În preocuparea constantă de a mări posibilitatea de exprimare a limbii, M. Sadoveanu împletește în mod armonios procedeul foolsirii arhaismelor cu



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

acela al folosirii sinonimiei. Astfel întîlnim adesea mai multe cuvinte cu acela sens pentru sublinierea diferitelor nuanțe ale aceleiași idei. Pentru ideea morți alături de cuvîntul vechi *a astruca* « a îngropa », coexistă expresia plastică realistă *a se deșerta de viață*. « Boierul s-a izbit spre el cu jungherul. Strămura i-a pus în piept baltagul și l-a repezit înapoi. Cînd l-a văzut poticnind, a săr după el și l-a străpuns cu cuțitul din mîna stîngă subt urechea dreaptă, de cnizînd izbuc de sînge. C-un chelălăit răguşit şi stîns boierul s-a întins pe spat şi-a horcăit îndelung, *deșărtîndu-se de viață* » (« Nicoară Potcoavă », pag. 330

Dacă ar fi un om cinstit, atunci moartea i-ar fi descrisă cu alți terme — autorul avînd dreptul să-și aleagă felul morții pentru eroii săi. Sînge nu ar fi izbucnit, s-ar scurge, s-ar prelinge, ca și cum autorul îndurerat, d neputincios, ar încerca să-i prelungească clipele vieții. Dar în cazul de fa moare un trădător, un boier pe care autorul îl disprețuiește. Faptul este sub liniat și prin evitarea numelui propriu și folosirea substantivului boie « boierul s-a întins pe spate ». Cuvîntul *a se deșerta* sugerează sfîrșitul acestu trădător văzut prin prisma intereselor prietenilor lui Nicoară, pentru care viaț acestuia a însemnat o povară. Disprețul pentru trădare și bucuria de a vede pe cel ce a săvîrșit-o lipsit de zile, nu puteau fi exprimate decît printr- astfel de expresie ca *a se deșerta de viață*.

Moartea lui Ion-vodă este amintită cu termenul *a prăpădi:* « După c au prăpădit pe Ion vodă », deoarece sfîrșitul vieții lui atît de năprasnic, însemnat o pierdere iremediabilă pentru popor. Pierderea unei ființe pro voacă totdeauna sentimentul regretului, acesta amplificîndu-se pînă la durer cînd este vorba de pierderea omului care întruchipa năzuința de libertat a poporului.

Moartea cuviosului Agatanghel din « Nicoară Potcoavă » este descrisă î următorii termeni: « Oștenii... au văzut subt covergă, răsturnîndu-se și c un braț atîrnînd, pe cuviosul Agatanghel. Au cunoscut că-și *dăduse sufletul* » Întrebuințarea expresiei *a-și da sufletul* în cazul morții, suprimă ideea tragis mului și a neprevăzutului, implicînd atitudinea resemnării, moartea venin ca un rezultat al unei înțelegeri dinainte stabilite în cugetul omului. Agatan ghel fiind monah, pătruns de concepțiile religiei creștine, *își dă sufletul*.

Pentru moartea Ilincăi din « Nicoară Potcoavă », povestitorul folosește expresia populară *a adormi de veci*. Ilinca iubește pe Nicoară. Din partea lu nu are nici un semn că dragostea i-ar fi împărtășită. Roasă de doruri, frămîn tată de așteptări, sărăcită treptat de iluzii, avînd un suflet plăpînd, toropi de oboseală, ea scapă de sub stăpînirea vieții și *adoarme de veci*. Pentru Ilinc moartea a însemnat o eliberare de viață; pentru cei din jur, prezența ei per sistă, impunînd respect și liniște. Sînt complexe de stări sufletești trezite d expresia *a adormi de veci*.

Moartea violentă provocată de brutalitatea oamenilor este sugerată pri întrebuințarea verbului *a descăpățîna:* « Diacul Hristofor a șoptit pentru sine



BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)

« — Îi punem cruce şi să-l descăpăţîneze... Părintele mitropolit Anastasie a rostit osînda. Pîrcălabul de Crăciuna a privit rătăcit în juru-i, a dat să cadă în genunchi, tinzînd un braţ spre măria-sa. Aprozii l-au luat şi l-au dus... — Haralambie Panţu, pîrcălab de Crăciuna să i se ia capul... Harapul dădea o singură lovitură osînditului îngenunchiat şi capul i se desfăcea rostogolindu-se pe podină » (« Nicoară Potcoavă », pag. 365).

Studiind opera maestrului Mihail Sadoveanu ajungem la concluzia că prin arhaisme se înţeleg nu numai cuvintele care au dispărut din limba literară, ci şi cele care nu se mai găsesc nici în limba poporului. Totuşi în cuprinsul articolului de faţă am discutat şi unele cuvinte care se mai întîlnesc în mod sporadic în unele graiuri ale limbii noastre, deoarece am socotit că autorul şi le-a însuşit din cronici — ţinînd seamă de natura operei — şi nu din graiul viu.

În romanele istorice ale lui Mihail Sadoveanu arhaismele dezvăluiesc relaţiile sociale ale orînduirii descrise. Prezenţa lor în context este cerută de nevoia de a realiza culoarea locală a faptelor descrise şi de a evoca exact realităţile obiective.

Folosirea înţeleaptă a cuvintelor vechi dovedeşte o dată mai mult măiestria artistică a lui Mihail Sadoveanu. Prin utilizarea justă a arhaismelor Mihail Sadoveanu a contribuit la îmbogăţirea capacităţii de exprimare şi nuanţare a limbii.

BDD-A10256 © 1954 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:58 UTC)